

BIBLIOTEKA SĄDOWA

METODYKA PRACY SĘDZIEGO CYWILISTY

4. WYDANIE

BOGDAN BŁADOWSKI

LEX

a Wolters Kluwer business

BIBLIOTEKA SĄDOWA

METODYKA PRACY SĘDZIEGO CYWILISTY

4. WYDANIE

BOGDAN BŁADOWSKI

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Stan prawny na 1 listopada 2012 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Łamanie
Wolters Kluwer Polska

Projekt graficzny okładki
Marcin Domitrz

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2013

ISBN: 978-83-264-4059-5
4. wydanie

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska SA

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wprowadzenie	11
Rozdział pierwszy	
Postępowanie cywilne w praktyce sądowej	15
1. Uwagi ogólne	15
2. Droga sądowa	16
3. Rodzaje i tryby postępowania	18
4. Zasięg terytorialny i czasowy przepisów	19
5. Przesłanki procesowe	20
6. Zasady unormowania postępowania	22
Rozdział drugi	
Rola i zadania sędziego w rozpoznawaniu spraw cywilnych	27
1. Uwagi ogólne	27
2. Niezawisłość sędziowska a nadzór służbowy oraz wiążąca wykładnia prawa	29
3. Kierowanie postępowaniem przez sędziego	31
4. Podział czynności sędziów	34
5. Organizacja i technika pracy własnej	37
6. Kultura pracy i funkcja wychowawcza	39
7. Kształtowanie wiedzy zawodowej	41
Rozdział trzeci	
Właściwość i skład sądu	44
1. Uwagi ogólne	44
2. Właściwość rzeczowa	45
3. Ustalenie wartości przedmiotu sporu	47
4. Przekazanie sprawy sądowi okręgowemu	50
5. Właściwość miejscowa	52
6. Wyznaczenie innego sądu	57
7. Badanie właściwości i przekazanie sprawy	58
8. Skład sądu	60
9. Wyłączenie sędziego	63

Rozdział czwarty

Wszczęcie procesu i dalsze czynności	67
1. Uwagi ogólne	67
2. Wytoczenie powództwa i wstępne czynności sądowe	68
3. Właściwy tryb postępowania	75
4. Zabezpieczenie powództwa	77
5. Działanie stron i współuczestników sporu	81
6. Pełnomocnictwo procesowe	86
7. Znaczenie i warunki formalne pism procesowych	89
8. Doręczanie pism	93
9. Terminy procesowe	99
10. Postanowienia i zarządzenia	102
11. Posiedzenia sądowe	105
12. Zawieszenie postępowania	108
13. Umorzenie postępowania	113
14. Odtworzenie zaginionych lub zniszczonych akt	115

Rozdział piąty

Przygotowanie rozprawy	118
1. Uwagi ogólne	118
2. Wyznaczenie rozprawy	119
3. Gromadzenie materiału procesowego	124
4. Powództwo wzajemne i interwencja główna oraz interwencja uboczna i przypozwanie	131
5. Przekształcenie podmiotowe procesu	135
6. Zmiana powództwa i cofnięcie pozwu	138
7. Koszty sądowe	142
8. Wstrzymanie postępowania i odwołanie rozprawy	149

Rozdział szósty

Przebieg rozprawy	151
1. Uwagi ogólne	151
2. Rozpoczęcie rozprawy	151
3. Wyjaśnienie stanowiska stron i próba ich pojednania	157
4. Wszczęcie postępowania dowodowego	162
5. Przeprowadzenie poszczególnych dowodów	168
6. Odroczenie rozprawy	180
7. Protokół rozprawy	183
8. Zamknięcie rozprawy	187

Rozdział siódmy

Wydanie wyroku	190
1. Uwagi ogólne	190
2. Zasady orzekania	191
3. Wyrok wstępny i częściowy	195
4. Wyrok zaoczny	198

5. Narada i zdanie odrębne	203
6. Forma i treść sentencji wyroku	206
7. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu	210
8. Rygor natychmiastowej wykonalności	217
9. Ogłoszenie wyroku	220
10. Uzasadnienie wyroku	222
11. Czynności po wydaniu wyroku	228
12. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroku	232

Rozdział ósmy

Postępowanie odwoławcze	236
1. Uwagi ogólne	236
2. Dopuszczalność apelacji i zażalenia	238
3. Czynności wstępne w sądzie pierwszej instancji	244
4. Rozstrzygnięcie zażalenia przez sąd pierwszej instancji	254
5. Czynności przygotowawcze w drugiej instancji	257
6. Rozprawa apelacyjna	261
7. Rozpoznanie sprawy na skutek apelacji	263
8. Orzeczenie sądu drugiej instancji	265
9. Rozpoznanie zażalenia przez sąd drugiej instancji	270
10. Pytania prawne do Sądu Najwyższego	275
11. Czynności wstępne w postępowaniu kasacyjnym	277

Rozdział dziewiąty

Wznowienie postępowania	280
1. Uwagi ogólne	280
2. Dopuszczalność wznowienia	280
3. Wstępne czynności sądowe	286
4. Rozpoznanie sprawy	288

Rozdział dziesiąty

Sprawy egzekucyjne	292
1. Uwagi ogólne	292
2. Wszczęcie i przebieg postępowania	293
3. Nadzorowanie czynności komornika	299
4. Wyjawienie majątku oraz wyjawienie dokumentu lub rzeczy podlegających odebraniu	301
5. Egzekucja świadczeń niepieniężnych	304
6. Czynności w toku egzekucji z nieruchomości	309
7. Rozpoznawanie skarg i zarzutów	313
8. Dopuszczalność zażalenia	316

Rozdział jedenasty

Charakterystyka pism sądowych	321
1. Rodzaje pism	321
2. Wymagania formalne	325
3. Układ i język pism	327

4. Ogłaszanie i doręczanie pism	330
Rozdział dwunasty	
Wzory wybranych wyroków (I instancja)	333
Bibliografia	361

WYKAZ SKRÓTÓW

EKPCz	–	Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
instr. sąd.	–	zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. MS Nr 5, poz. 22 z późn. zm.)
k.c.	–	ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
k.k.	–	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
Konstytucja RP	–	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
k.p.	–	ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
k.p.c.	–	ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
k.p.k.	–	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
k.r.o.	–	ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 788)
OSNC	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNP	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	–	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	–	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
p.a.s.c.	–	ustawa z dnia 29 września 1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264)
p.u.s.p.	–	ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 z późn. zm.)
p.w.k.p.c.	–	ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 297 z późn. zm.)

- reg. sąd. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249 z późn. zm.)
- u.k.s.c. – ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 z późn. zm.)
- u.k.s.e. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 z późn. zm.)
- u.k.w.h. – ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 z późn. zm.)
- ustawa o RPO – ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 z późn. zm.)
- ustawa o SN – ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 z późn. zm.)
- ustawa o TK – ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 z późn. zm.)

WPROWADZENIE

Sądowe postępowanie cywilne ma na celu urzeczywistnienie obowiązujących w zakresie stosunków cywilnoprawnych norm prawnych zgodnie z ich treścią społeczną oraz zaprowadzenie stanu pewności prawa i praworządności w zakresie tych stosunków. Na postępowanie cywilne składa się wiele czynności stron i sądu, które podejmowane są dla rozpoznania i rozstrzygnięcia konkretnej sprawy cywilnej. Pojęcie „sprawa cywilna” obejmuje zaś sprawy wynikające ze stosunków unormowanych zarówno przepisami prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, jak i innymi jeszcze przepisami szczególnymi.

**postępowanie
sądowe**

Postępowanie sądowe w sprawach cywilnych spełnia doniosłą rolę społeczną, stwarza bowiem przesłanki do uporządkowania życia społecznego i gospodarczego, a jednocześnie sprzyja ugruntowaniu w społeczeństwie poszanowania prawa. Funkcja tego postępowania, obejmującego znaczną część wymiaru sprawiedliwości, wchodzi w zakres zasadniczych funkcji państwa.

rola sędziego

Ze względu na przedmiot spraw cywilnych (poszukiwanie ochrony praw osobistych i majątkowych) oraz rozległość i złożoność występującej w nich problematyki prawnej – praca sędziego przy rozpoznawaniu tych spraw jest zarazem trudna i odpowiedzialna, wykonywanie jej wymaga zatem szczególnych predyspozycji.

Istotę działalności sędziego stanowi stosowanie prawa, przy czym całość kształt jego wysiłku i umiejętności w rozpoznawaniu spraw cywilnych rozkłada się na zbieranie materiału procesowego (czynności przygotowawcze) oraz na rozstrzygnięcie sprawy, polegające na zastosowaniu obowiązujących przepisów prawnych do ustalonego stanu faktycznego i określeniu mających stąd wynikać skutków prawnych (czynności orzekania). Pomiędzy obu rodzajami tych czynności istnieje korelacja – prawidłowość bowiem i skuteczność pierwszych czynności implikuje z reguły prawidłowość (trafność) tych drugich.

zasady działania

Podstawowym warunkiem sprawności i efektywności postępowania cywilnego jest, aby decydująca w głównej mierze o jego przebiegu i zakończeniu praca sędziego wykonywana była metodycznie, a więc planowo i systematycznie oraz racjonalnie i skutecznie – według ogólnej zasady sprawnego działania. Dodać zaś w tym miejscu trzeba, że dla harmonijnego współdziałania wszystkich podmiotów postępowania cywilnego, dążących do wspólnego celu, jakim jest rozstrzygnięcie sprawy zgodnie z prawem i prawdą obiektywną, konieczne jest, aby również czynności innych – poza sądem – podmiotów podejmowane były zgodnie z regułami sprawnego działania.

Swoistość działalności sędziego jako organu sądu wyraża się w tym, że jego praca składa się na czynności procesowe sądu, podejmowane we współdziałaniu z pozostałymi podmiotami postępowania cywilnego, dlatego treść książki obejmuje zespolone w całość wszystkie elementy pracy sędziego w aspekcie czynności sądu (z reguły decyzyjnych) i w aspekcie czynności sędziowskich o charakterze techniczno-procesowym czy nawet tylko techniczno-organizacyjnym, przedstawione z jednoczesnym naświetleniem – w podstawowym zakresie, nieodzownym jednak dla zrozumienia funkcji tych czynności – istoty poszczególnych instytucji procesowych.

reguły k.p.c.

Zakres opracowania obejmuje przede wszystkim czynności sędziowskie polegające na prowadzeniu postępowania i orzekaniu w sprawach cywilnych rozpoznawanych w procesie – jako zasadniczym i najbardziej powszechnym trybie postępowania rozpoznawczego. Pominęto w zasadzie czynności w postępowaniach odrębnych, ograniczając się do przedstawienia – w odpowiednich miejscach publikacji – odmiennego uregulowania podstawowych czynności przy rozpoznawaniu spraw rodzinnych, spraw pracowniczych, ubezpieczeniowych oraz spraw gospodarczych. Te ostatnio wymienione są obecnie rozpoznawane przez organizacyjnie wyodrębnione w sądach wydziały gospodarcze, lecz według ogólnych reguł postępowania (postępowanie odrębne zostało zniesione z dniem 5 maja 2012 r.). Omówione zostały w podstawowym zakresie czynności z zakresu zabezpieczenia roszczeń, a także – w szerszym zakresie – czynności w sprawach egzekucyjnych. Zaznaczono tylko w odpowiednich rozdziałach odmiennie uregulowania z zakresu czynności dotyczących spraw rozpoznawanych w trybie postępowania nieprocesowego. Nie zostały omówione szczególne, a nader rzadkie w praktyce sądowej, czynności sędziego państwowego w związku z rozpoznawaniem sprawy cywilnej przez sąd polubowny oraz czynności z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Pominęto czynności wstępne sądów drugiej, a wyjątkowo pierwszej instancji w postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnych orzeczeń, ze względu na przewidywane rzadkie w praktyce tego rodzaju sprawy, do których przy tym stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu ze skargi kasacyjnej (omówione w rozdziale ósmym, pkt 11).

Z myślą o przeznaczeniu książki rozmieszczono i usystematyzowano jej materię w zasadzie chronologicznie. Natomiast niektóre swoiste czynności (np. dotyczące zwolnienia od kosztów sądowych, zabezpieczenia powództwa) oraz podejmowane na tle odchyleń czy zahamowań typowego przebiegu procesu (np. przekształcenia przedmiotowe i podmiotowe procesu, zawieszenie i umorzenie postępowania) omówiono bądź w rozdziale czwartym, jako dalsze czynności po wszczęciu procesu, bądź w innych rozdziałach – zależnie od tego, w jakim stadium postępowania są one w praktyce sądowej zazwyczaj podejmowane.

Na treść pracy składają się przede wszystkim procesowe reguły metodyczne zawarte w kodeksie postępowania cywilnego oraz w przepisach o kosztach sądowych, regulaminowych, instrukcyjnych, jak również ogó-

Inne reguły prakseologiczne. Wykorzystano w niej aktualny dorobek nauki oraz orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej. Zawiera ona poza tym uogólnienie praktycznego doświadczenia własnego autora oraz innych sędziów cywilistów.

Ze względu na charakter i przeznaczenie książki autor preferuje w niej pragmatyczne ujęcie tematyki, nie zawiera ona teoretycznego rozwinięcia istoty, zasad i poszczególnych instytucji postępowania cywilnego ani też polemiki z niektórymi kontrowersyjnymi poglądami nauki i judykatury. Przyjęte w niej zostały poglądy już ustalone oraz te, które w ocenie autora nie budzą uzasadnionych zastrzeżeń. Rezygnując przy tym z cytowania źródeł, poglądów nauki i judykatury, autor odsyła Czytelnika do powszechnie dostępnych w bibliotekach sądowych zbiorów judykatury Sądu Najwyższego, która odgrywa ważną rolę w ujednocnianiu i kształtowaniu orzecznictwa, oraz opracowań podręcznikowych, komentarzowych i monograficznych.

Osobny niejako rozdział jedenasty zawiera charakterystykę pism sądowych (orzeczeń, zarządzeń i in.), w których znajdują wyraz różnorodne czynności sędziego cywilisty. Pisma te powinny być sporządzone w odpowiednim układzie graficznym, w sposób jasny, poprawny językowo, zgodny z przewidzianymi dla nich wymaganiami formalnymi oraz adekwatnie do dyspozycji zastosowanych przepisów prawa materialnego i procesowego.

W bezpośrednim związku, ze względu na aspekt użytkowy podręcznika, pozostaje ułożony następnie, w końcowym rozdziale dwunastym, zbiór wzorów wybranych orzeczeń z krótkimi komentarzami, objaśniającymi swistość danych pism sądowych oraz tok najważniejszych czynności, dotyczących ich powstania i skutków procesowych. Wzory te mogą spełniać swoje zadanie w praktyce: poprawienia i ujednocnienia pism, budowy tenorów sentencji, także układu i stylistyki.

Metodyka może być pomocna w bieżącej pracy sędziów rozpoznających sprawy cywilne w sądach powszechnych (pierwszej i drugiej instancji), sędziów pełniących funkcje administracyjne i nadzorcze, a także referendarzy sądowych. Może się okazać również przydatna w pracy innych prawników praktyków oraz służyć jako materiał szkoleniowy dla aplikantów sądowych oraz studentów wydziałów prawa.

Przedstawienie szerokiej skali różnych czynności sądowych, wyrażających się w określonych przepisami kodeksu pismach, zawarłem w wydanym bezpośrednio wcześniej przez Wolters Kluwer Polska wznowieniu książki *Pisma sądowe w sprawach cywilnych*. Do, niewątpliwie pożytecznego, korzystania jednocześnie z tej pozycji zachęcam Czytelników *Metodyki*.

Zachętą do napisania podręcznika było przychylne przyjęcie przez Czytelników poprzednio wydanych w Kantorze Wydawniczym Zakamycze mojego autorstwa: *Metodyki pracy sędziego w sprawach cywilnych, Czynności sądowych w sprawach cywilnych. Wzory i komentarz oraz Sędziego cywilisty*. Zapowiedź jego wydania w Bibliotece Sądowej zamieszczona została na okładce 1. tomu.

**pragmatyka
sądowa**

pisma sądowe

POSTĘPOWANIE CYWILNE W PRAKTYCE SĄDOWEJ

1. Uwagi ogólne

Kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, a także innych jeszcze spraw – z mocy ustaw szczególnych, a więc mieszczących się w ogólnym pojęciu „sprawy cywilne” (art. 1 k.p.c.). Z kolei sprawy cywilne obejmują sprawy o świadczenie, sprawy o ustalenie stosunku prawnego lub prawa oraz sprawy o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa.

sprawy cywilne

Przepisy postępowania cywilnego nie regulują bezpośrednio stosunków społecznych, lecz służą do urzeczywistnienia w praktyce przepisów **prawa materialnego**, gdy nie są one stosowane. Stąd te pierwsze przepisy zaliczane są do prawa publicznego, a te drugie – do prawa prywatnego. Na tym właśnie polega ścisły związek obu rodzajów tych norm prawnych, z drugiej zaś strony – ich odmienny charakter. Ze względu na przedstawioną funkcję postępowania cywilnego jego przepisy określane są niekiedy jako „instrumentalne”, służące do realizacji przepisów prawa materialnego.

Metody **wykładni** przepisów postępowania cywilnego są analogiczne do metod stosowania wykładni przepisów prawa cywilnego. Dotyczy to także reguł wnioskowania, wzajemnego stosunku między *lex generalis* i *lex specialis* oraz zasady priorytetu umów międzynarodowych wiążących Polskę.

Według ustalonego pojęcia postępowania cywilnego należy przez nie rozumieć – w aspekcie praktyki sądowej – ogół przepisów prawnych normujący właściwość sądów w sprawach cywilnych oraz regulujących toczące się przed nimi postępowania w tych sprawach. Jednakże pojęciem postępowania cywilnego objąć należy ponadto postępowania pozasądowe, w których rozpoznawane są określone rodzaje spraw cywilnych, np. postępowanie przed sądami polubownymi, postępowanie pojednawcze, a z mocy ustaw szczególnych np. postępowanie przed komisjami pojednawczymi w sprawach o roszczenia pracowników z zakresu prawa pracy.

pojęcie postępowania cywilnego

Ponieważ procedury rozstrzygania spraw cywilnych mają istotne znaczenie w praktyce sądowej, nauka postępowania cywilnego wykształciła pojęcie

sprawiedliwości proceduralnej jako nadrzędnej zasady procesowej regulacji ładu społecznego w stosunkach międzyludzkich.

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej zakres pojęciowy europejskiego prawa postępowania cywilnego obejmuje te wszystkie przepisy prawne, które regulują w sposób **jednolity** wybrane zagadnienia tego postępowania w państwach członkowskich. Zgodnie z tą generalną zasadą orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim są uznawane w innych państwach członkowskich, bez potrzeby przeprowadzenia specjalnego postępowania. Orzecznictwo sądów polskich w sprawach cywilnych podlega kontroli międzynarodowej – z punktu widzenia praw człowieka; przy czym ma ona charakter **następczy**, otwiera bowiem drogę dla skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (jeżeli wyczerpano wszystkie krajowe środki odwoławcze i zachowano termin 6-miesięczny od krajowej decyzji ostatecznej w sprawie). W razie stwierdzenia naruszenia prawa Trybunał może zasądzić od państwa polskiego odszkodowanie na rzecz obywatela polskiego (co do wykonalności tytułów egzekucyjnych w tego rodzaju sprawach – art. 1153¹ i 1153² k.p.c.).

W judykaturze Trybunału pojawia się określenie „sądowa wspólnota interesów”, rozumiane jako unikatowe forum wymiany poglądów prawnych na sprawowanie wymiaru sprawiedliwości, dające efekt stymulujący doskonalenie postępowania cywilnego w państwach Unii Europejskiej.

2. Droga sądowa

dostęp do sądów

Zasada dostępu do sądów wiąże się z zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości. Powierzenie tego zadania sądom i sędziom stanowi ważną gwarancję poszanowania praw człowieka. Ma to potwierdzenie normatywne przede wszystkim w Konstytucji RP, która zapewnia obywatelom możliwość korzystania z drogi sądowej w sprawach cywilnych, dochodzenia ochrony praw osobistych i majątkowych (art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 Konstytucji RP). Ponadto według art. 6 Konwencji z dnia 4 listopada 1950 r. o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.): „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym (...)”. Polski Trybunał Konstytucyjny potwierdził wielokrotnie w swoim orzecznictwie zasadę **dostępu** do sądów, stwierdzając m.in., że jest ona jednym z fundamentalnych założeń demokratycznego państwa prawnego (zob. orzeczenie TK z dnia 7 stycznia 1992 r., K 8/91, OTK 1992, nr 1, poz. 5). Konstytucyjne pojęcie drogi sądowej odnosi się również do procedury cywilnej.

sądy cywilne

Zakres **podmiotowy** i **przedmiotowy** dopuszczalności drogi sądowej w sprawach cywilnych wyznacza omówiony wyżej przepis art. 1 k.p.c. Natomiast art. 2 § 1 k.p.c. stanowi, że do rozpoznawania spraw cywilnych po-

wołane są sądy powszechne (apelacyjne, okręgowe, rejonowe, grodzkie), o ile sprawy te nie należą do właściwości szczególnych sądów oraz Sądu Najwyższego, którego właściwość w zakresie spraw cywilnych jest pochodną w stosunku do właściwości sądów powszechnych. Do drogi sądowej nie należą sprawy mające charakter sprawy cywilnej ze względu na przedmiot sprawy, jeżeli zostały przekazane do postępowania administracyjnego i sądowno-administracyjnego (art. 2 § 3 k.p.c.). Z kolei roszczenia majątkowe wynikające z przestępstwa mogą być dochodzone: w wypadkach przewidzianych w kodeksie postępowania karnego, w postępowaniu cywilnym lub w postępowaniu karnym (adhezyjnym).

Ponadto pracownik dochodzący roszczeń ze stosunku pracy przed skierowaniem sprawy na drogę sądową może żądać przeprowadzenia postępowania pojednawczego przed komisją pojednawczą. W innych jeszcze wypadkach droga sądowa może być poprzedzona tzw. postępowaniem preiudycyjnym (np. sprawy według ustawy z dnia 25 września 1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego, Dz. U. Nr 24, poz. 123 z późn. zm.; według ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze, Dz. U. Nr 163, poz. 981; według ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.). Sąd cywilny nie może przekazać sprawy według właściwości innemu organowi, poza wyjątkiem dotyczącym spraw o ochronę roszczeń pracownika i ubezpieczonego (art. 464 k.p.c.). Jeżeli natomiast występuje zbieg podstaw prawnych tego samego roszczenia, droga sądowa jest dopuszczalna, gdy chociaż jedna z tych podstaw uzasadnia właściwość sądu do rozpoznania sprawy.

Dopuszczalność drogi sądowej jest **przesłanką procesową pozytywną**; nie ma ona charakteru dyspozycyjnego, gdyż o jej powstaniu nie może decydować strona; przy czym nie wchodzi tutaj w grę, traktowana odrębnie, kwestia zapisu na sąd polubowny. Przesłanka ta funkcjonuje od początku postępowania, sąd obowiązany jest stwierdzić jej istnienie z urzędu w każdym stanie sprawy, także w drugiej instancji. Jej brak nie może zostać sanowany w następstwie działań stron lub sądu. Staje się **przeszkodą procesową**, określaną jako niedopuszczalność drogi sądowej, która może mieć charakter pierwotny lub następczy (np. wskutek zmiany podmiotowości strony). Niedopuszczalność drogi sądowej jest negatywną przesłanką bezwzględną, której stwierdzenie powoduje nieważność postępowania i pociąga za sobą odrzucenie pozwu (wniosku). Zarzut **niedopuszczalności** drogi sądowej ma charakter formalny (art. 199 § 1, art. 2, 222, 379 pkt 1 k.p.c.).

Podstawę oceny istnienia przesłanki dopuszczalności drogi sądowej, której sąd dokonuje we wstępnej fazie postępowania, stanowią zarówno żądania sformułowane w pozwie, jak i okoliczności faktyczne przytoczone w jego uzasadnieniu (art. 187 § 1 k.p.c.).

dopuszczalność
drogi sądowej

Bogdan Bładowski – doktor nauk prawnych, sędzia Sądu Najwyższego w st. spoczynku, procesualista; autor wielu publikacji z zakresu prawa i postępowania cywilnego, m.in. *Zażalenie w postępowaniu cywilnym*, *Prześlanki dopuszczalności rewizji cywilnej*, *Nowy system odwoławczy w postępowaniu cywilnym*, *Środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym*.

-
- Podstawowym warunkiem sprawności i efektywności czynności sądowych jest wykonywanie ich metodycznie, a więc planowo i systematycznie oraz racjonalnie i skutecznie – z uwzględnieniem pryncypialnych zadań i swoistych właściwości wymiaru sprawiedliwości. Realizację tych zadań w praktyce sądowej ma ułatwić sędziemu cywilistcie książka poświęcona metodyce jego pracy, której istotę stanowi stosowanie prawa. Całokształt jego wysiłku i umiejętności w rozpoznawaniu spraw obejmuje gromadzenie materiału procesowego (czynności przygotowawcze) oraz rozstrzygnięcie sprawy, polegające na zastosowaniu przepisów prawnych do ustalonego stanu faktycznego i określenie mających stąd wynikać skutków prawnych (czynności orzekania).
 - Na treść książki składają się procesowe reguły metodyczne i ogólne reguły prakseologiczne. Wykorzystano w niej dorobek nauki i judykatury, a także doświadczenie własne autora oraz innych sędziów cywilistów, preferując generalnie związki teorii prawa z praktyką jego stosowania.
 - W publikacji przedstawione zostało postępowanie cywilne w praktyce sądowej oraz rola i zadania sędziego w rozpoznawaniu spraw cywilnych. Kolejno naświetlono, w aspekcie praktycznym: właściwość i skład sądu, wszczęcie procesu, przygotowanie i przebieg rozprawy oraz wydanie wyroku, postępowanie odwoławcze i wznowieniowe oraz sprawy egzekucyjne. W końcowej części książki zaprezentowano charakterystykę pism sądowych i wzory wybranych wyroków.
 - Pionierska w polskim piśmiennictwie prawniczym *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych* tegoż Autora ukazała się po raz pierwszy w 1987 r. Aktualne czwarte już wydanie pod tytułem *Metodyka pracy sędziego cywilisty* stanowi jej kontynuację. W tematycznym związku pozostaje praca Autora *Pisma sądowe w sprawach cywilnych*, także wydana nakładem wydawnictwa Wolters Kluwer Polska.

Cena 159 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl